

דף כ"ח

הגמרא מביאה את הספק אם התנא של המשנה אומר שאם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש, וגם שלשים יום לאחר שנתו, אפילו שהמום נולד הרבה לפני שנתו. או שאם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש משנולד. ואם נולד בו מום לאחר שנתו רשאי לקיימו עד שלשים יום משנולד המום.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששינינו
בברייתא, בכור בזמן הזה, שתם אינו

בכור בזה"ז עד שלא נראה לחכ' רשאי לקיימו ב' וג' ש' משנראה י"ב חדש

ראוי לכלום. עד שלא נראה להראותו לחכם, שלא נפל בו מום אחר שנתו²⁸³, רשאי לקיימו שתים ושלש שנים. ומשנראה להראותו לחכם, שנולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת. אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום. והגמרא הבינה שהברייתא אומרת שאם נולד בו מום בתוך שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד. ושינינו שמפני השבת אבידה לבעלים, הכהן²⁸⁴, אמרו שישראל רשאי לקיימו עד שלשים יום ואם לא ימצא כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן. ומכאן ששלשים יום נאמרו על מום שנולד בתוך שנתו. ואומרת הגמרא שעדיין אפשר להסתפק בברייתא עצמה. אפשר לומר שהברייתא אומרת שאם נולד בו מום לאחר שנתו אין רשאי לקיימו אפילו שעה אחת. ומשום השבת אבידה רשאי לקיימו שלשים יום. ואפשר לומר שהברייתא אומרת שאם נולד מום קודם שנתו רשאי לקיימו שלשים יום לאחר שנתו משום השבת אבידה.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששינינו, נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך

283 רש"י פירש עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נפל בו מום. וקשה מהו רשאי לקיימו שתים ושלש שנים בע"כ יקיימנו, ודוחק לפרש רשאי לשון חייב. והיה אפשר לפרש שנקט רשאי לקיימו כלומר ואין זקוק לכונסו לכיפה אע"ג שבשאר קדשים שהקדיש והחרים בזמן הזה אמרו בע"ז (דף יג.) בהמה תעקר נועל דלת בפניה והיא מתה מאילה. אבל היה משמע שאם היה רוצה לכונסו לכיפה כונסו ומעשים בכל יום ששומרים אותם עד שיפול בהם מום. ונראה לפרש עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נודמן לו חכם אחר שנפל בו מום שאין זקוק להוליכו במקום רחוק למקום שהחכם שם. תוס'.

284 רש"י פירש שמא לא ימצא כהן לתת לו, ואם ישחטנו הבשר יסריח ואמרו שרשאי לקיימו ל' יום ואם לא מצא כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן. ואומר רבי שמדובר ביד כהן וא"צ עכשיו את הבשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום אבל ישראל ממתין לעולם עד שימצא כהן. תוס'.

שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו. אבל אם נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד לא נותנים לו שלשים יום אחר שנתו, אלא משלימים לו לשלשים יום משנולד המום. ומכאן יש סיוע לרבי אלעזר שאמר שנותנים לו שלשים יום משעה שנולד בו מום.

ו"א ר"א א' "שנה בשנה" ל' ויש אומרים, שרבי אלעזר אמר שלומדים שנותנים יום אחד שנתו ותיובתא דר"א לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו, שלשים יום אחר שנתו מהכתוב: "כָּל הַבְּכוֹר" "לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה", שנה בשנה משמע שתי שנים, ושלשים יום בשנה חשובים שנה. ושואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו. השלמה אבל לא נותנים לו שלשים יום שלמים. והגמרא נשארה בתיובתא על רבי אלעזר.

משנה

השוחט את הבכור ואחרי השחיטה הראה את המום למומחה ונמצא שהוא מום קבוע, יהודה מתיר. רבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור. מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו, הרי זה יקבר וישלם מביתו.

גמרא

אמר רבה בר בר חנה שבמומים שבדוקין ^{ר"מ ור' יהודה נח' אם גזרו במומים שבגוף משום דוקין שבעין שמשנתנים לאחר מיתה} שבעין לדברי הכל אסור, מפני שהעין משתנה מפני צער המיתה, ואפילו שנראה מום קבוע יתכן שאם מומחה היה רואה את המום מחיים, היה נראה כמום עובר. ורבי יהודה ורבי מאיר נחלקו במומים שבגוף, כמו נסדקה אזנו. רבי מאיר סובר שגוזרים במומים שבגוף משום דוקין שבעין, ורבי יהודה סובר שלא גוזרים במומים שבגוף משום דוקין שבעין²⁸⁵. וכן שנינו בברייתא, השוחט את הבכור ומראה את מומיו, רבי יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן

285 ואומר רבי שאע"ג שא' בפ' אף על פי (כתובות דף נז.) שהלכה כרבי מאיר בגזירותיו. כאן קוראים לו בסמוך קנס. ובשאלות דרב אחאי פירש שהלכה כמוותו דוקא בגזירותיו ולא בקנס. ופסקו שאין הלכה כמוותו במעוברת חבירו ומינקת חבירו דשמר רבי מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית. והוגיא בריש החולץ (יבמות דף לז.) דלא כר' מאיר. וכן הסוגיא כאן משמע כרבי יהודה שרבי מאיר קנסו בכולם מפני המשתנים. ובסמוך א' דילמא בדוקין שבעין ודברי הכל, וכן הוא האמת. ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר שקנס בשטר שיש בו רבית שאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית (ב"מ דף עב.). תוס'.

משתנים, במומים שבגוף מותר מפני שאין משתנים. רבי מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור, מפני שהן משתנים. ושואלת הגמרא האם המומים שבגוף משתנים לאחר המיתה? אלא הברייטא אומרת שרבי מאיר אוסר במומים שבגוף מפני המשתנים, גזרו על המומים שבגוף שאינם משתנים מפני דוקין שבעין שמשתנים. רב נחמן בר יצחק אמר שאפשר לדייק כך ממה ששנינו במשנה, רבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור. ואם המחלוקת היא בדוקין שבעין המשנה היתה צריכה לומר רבי מאיר אוסר הואיל ומשתנים, אלא ודאי שאין שום סיבה אחרת לאסור מפני שר"י ור"מ חולקים במומי הגוף אם גזרו בהם משום דוקין שבעין. הגמרא מביאה את הספק, האם לרבי מאיר גזרו מפני המשתנים, מפני שכל דוקין שבעין משתנים לאחר מיתה. או שגזרו מפני המומים המשתנים, מפני שיש מומים בדוקין שבעין שמשתנים, ויש שאינם משתנים. וגזרו על המומים שבגוף משום אותם מומים בדוקין שבעין שמשתנים לאחר מיתה. ומבארת הגמרא, שיוצא מכך להלכה, כששחטו בכור בלא להראות למומחה ואחר השחיטה נראה בו מום קבוע. ועדים מעידים שהמום לא השתנה ממה שהיה מחיים. אם כל המומים משתנים לאחר מיתה, העדים הם עדי שקר ואסור לדברי הכל. ואם יש מומים שמשתנים לאחר מיתה ויש מומים שאינם משתנים סומכים על עדותם²⁸⁶. ומביאה הגמרא ראייה ממה שאמר רבה בר בר חנה, אמר לי רבי יאשיה דמן אושא בא ואראך בדוקין שהן משתנים. ומכאן ראייה שיש מומים שאינם משתנים לאחר מיתה.

למדנו במשנה, שמי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר. ומבארת הגמרא, שאפשר לומר שמדובר בדוקין שבעין, שמשתנים לאחר מיתה וכדברי הכל.

הגמרא מביאה את מה ששנינו, מי שאינו מומחה שראה את הבכור ונשחט על פיו נותן

משלם רביע לדקה ומחצה לגסה

286 לרבי יהודה שאינו קונס. רש"י.

לכהן רביע דמיו בבכור בהמה דקה, וחצי דמיו לבכור בהמה גסה^{287 288}. ואמר רב פפא, שמשלם רביע לדקה וחצי לגסה, מפני שההפסד שנגרם לכהן בבהמה גסה מרובה מההפסד שנגרם לו בבהמה דקה. שואלת הגמרא, מדוע שלא ישלם לכהן לפי ההפסד, חצי הדמים המועטים של בהמה דקה וחצי הדמים המרובים של הבהמה הגסה? אמר רב הונא בר מנוח משמו של רב אחא בר איקא, שבדקה יש יותר טורח בגידולה וזה הצילו מכך, ואינו גדול כמו ההפסד שנגרם לו בבהמה גסה שאין בגידולה טורח רב כל כך²⁸⁹.

משנה

דן את הדין, זיכה את החייב וחייב את הזכאי, טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי, וישלם מביתו, ואם היה מומחה לבית דין פטור מלשלם²⁹⁰.

גמרא

שואלת הגמרא, האם המשנה סתמה כרבי כשנשא ונתן ביד מאיר שדן דין 'גרמי' ששנינו, מחיצת הכרם שנפרצה ואמר לו גדור. נתייאש הימנה ולא גדרה, הרי זה קידש וחייב באחריותו מפני שגרם לאסור את תבואתו של חבירו²⁹¹? אמר רבי אילעא בשם רב, המשנה מדברת כשנשא ונתן ביד, והוא מזיק בידיים ואינו דין 'גרמי'. ושואלת הגמרא שבחייב את הזכאי מדובר כשנטל בידו את

²⁸⁷ ממון המוטל בספק אפשר לומר שהפסידו מפני שאם לא היה מתיר לו אפשר שהיה הולך למומחה גמור והיה מתיר לו. ואפשר שלא היה בו מום כלל וגם מומחה גמור לא היה מתיר לו. ולא היה נופל בו לעולם מום קבוע עד שימות. רש"י.

²⁸⁸ תוס' כתבו שאע"פ שרש"י פי' בקונטרס משום ממון המוטל בספק שמא יתירנו חכם על מום ושמא לא יתירנו לא משום שהיה כסומכוס. אלא הוא תקנת חכמים בעלמא הוא ואע"ג שמדובר בכל מום אפילו ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ הוא קצת ספק שמא לא היה נזקק לו מומחה. וגם לא מחלקים בין מום למום. ואם הברייאא היתה מדברת בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי, שהרי קי"ל כר' יהודה. ולדבריו אינו נקבר אלא בדוקין שבעין. ועוד יש לפרש ששיערו חכמים שאינו שוה יותר כ"ז שעומד בספק שעדיין לא הותר. וגם בתרומה מצאנו שאינו שוה אלא כמחצה של חולין, תוס'.

²⁸⁹ ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברים על דברי חכמים כדתנן ב"ק (דף עט:). אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסותיה חכמים שלא יטול אלא רבע, ולא מפי המורה. רש"י. תוס' מפ' שהחמירו עליהם חכמים שלא לגדלם כי אם בחורשים חוץ ליישוב ויש בה טורח גדול ואינו שוה אלא רביע מחצה פחות מן הגסה.

²⁹⁰ מפני שאינו יכול לומר לו למה דתני הואיל ואינך בקי בדינים. בסנהדרין (דף ו.י.) הק' מכאן לר' אבהו שאמר שנים שדנו אין דיניהן דין. ותימה מנין שמדובר ביחיד. ויש לומר שהמשנה כולה היא ביחיד. תוס'.

²⁹¹ תימה שלא דייקו מהרישא מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו. שאי א' להעמידה בנשא ונתן ביד שהרי שנו נשחט על פיו. ובהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) לא מצאו משנה שר"מ דן דינא דגרמי אלא מברייאא דמחיצת הכרם. תוס'.

המעוות ופרע לבעל הדין. אבל כיצד נאמר שמדובר כשנשא ונתן ביד בזיכה את החייב, אם אמר לו פטור אתה הוא לא נשא ונתן ביד? אלא שהיה למלוה משכון והדיין פטר את הלוח ונטל ממנו את המשכון והחזירו ללוח. טימא את הטהור כשהביאו לפניו טהרות ואמר שהן טמאות ונטל שרץ ונגע בהן כדי שלא יהיה בהן ספק ויעמיד דבריו. טיהר את הטמא, כשהביאו לפניו טהרות ואמר שהן טהורות, ונטלן בעצמו ועירבן עם פירותיו של הנשאל. ובסוף חכם מומחה אמר שהן טמאות וטימאו את הטהרות שנתערבו בהן.

משנה

ומעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים, ששאלו עליה אם היא טריפה ורבי טרפון הורה שהיא טריפה והאכילה לכלבים. ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה. שאמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד. אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון!. אמר לו רבי עקיבא רבי טרפון, אתה מומחה לב"ד וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם.

גמרא

הגמרא שואלת, הרי רבי עקיבא יכל לומר לרבי טרפון שהוא פטור מלשלם מפני שטעה בדבר משנה, ששנינו במשנה בחולין ניטלה האם כשירה. וטעה בדבר משנה חוזר!. וכיון שאם הפרה היתה קיימת רבי טרפון היה יכול לחזור ולהתירה מה שהורה שהיא טריפה אינו כלום, והבעלים שהאכילה לכלבים הוא שהפסיד לעצמו? עונה הגמרא, כוונת רבי עקיבא שאתה פטור משום שטעה בדבר משנה חוזר. ועוד שאם היית טועה בשיקול הדעת, אתה מומחה לב"ד וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם.